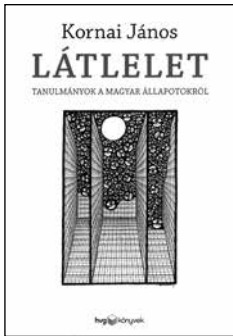

Polcra való

– főszerkesztői könyvajánlók –

A közgazdasági Nobel-díj várományosai között évek óta számon tartott Kornai János szakmai karrierje a kritikai gazdaságtan bűvkörében ívelt; alkalmasint a fogalom is tőle származik. Munkáinak

közös vonása, hogy mindig az éppen fennálló politikai rendszert tette vizsgálatának tárgyává. Sajnos sohasem jutott megnyugtató eredményre. Így van ez a közelmúltban megjelent *Látlelet* című könyvével is. Ha visszaugrunk az időben, elsőként *A gazdasági vezetés túlzott központosítása* (1957) lépte át a hivatalos tűréshatárt. Hasonló visszhangja volt 1980-ban *A hiány* című munkájának, bár azt legalább nem tiltották be. 1993-ban elsőként elemezte a mögöttünk hagyott világszisztemet (*A szocialista rendszer. Kritikai politikai gazdaságtan*). Önéletrajzában (*A gondolat erejével*, 2005) szintén számos rendszerleíró-elemző szövegrész található. S most itt az újabb látlelet. A kötet hat tanulmánya közül az első 2011-es, az utolsó 2016-ból való. S éppen ez a kettő a legkidolgozottabb. Az elemzések és következtetések mérlegelését az olvasóra bizzuk, ám az tény, hogy Kornai többször hangsúlyozza: készen áll fogalmi apparátusának és kategóriáinak megvitatására. S ennél többet aligha várhatunk el egy valódi értelmiségitől.

Kornai János: Látlelet. Tanulmányok a magyar állapotokról. HVG Kiadó, Budapest, 2017. 232 o. ISBN 978-963-304-513-8

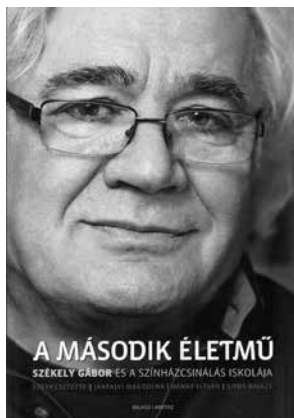
Szabó Márton életműve kétségtelenül súlyos, amit jól tükröz e könyvének terjedelme is. Korántsem szójátékról van szó. A humán tudományokban ismert jelenség a felhalmozott tudásanyag kumulációja, amely a mennyiség-minőség dialektikus elve alapján – még ha e magyarázat idejétmúltnak tűnik is – idővel szükségképpen kiforjra a szintézist. A szerző hihetetlen termékenységgel építette fel – és bocsátotta részenként szakmai vitára – új szemléletű megközelítését. Az ebből született összefoglalás számunkra legérdekesebb része a politikai nyelvi tényezőinek tudományos kánonba emelése, hiszen talán először látjuk igazolva azt, hogy az ún. szocialista világszisztem működési mechanizmusa nem érthető meg a – rendszerint szimpla propagandának tekintett – politikai retorikai termékek megfelelő helyi értéken történő kezelése nélkül. De ez csupán apró szegmense a 33 fejezetből álló monográfiának, amelyet hét „könyv” alkot: Tények, Megismerések, Keretek, Szereplők, Ügyek, Kutatások, Politológiaiák. A szerző maga is egy alternatív szemléletű politikatudomány első rendszerező kísérletének tekinti a művét, az olvasó számára a felfedezés izgalmát is kínálja.

Szabó Márton: Diszkurzív politikatudomány. Bevezetés a politika interpretatív szemléletébe és kutatásába. Osiris Kiadó, Budapest, 2016. 700 o. ISBN 978-963-276-273-9

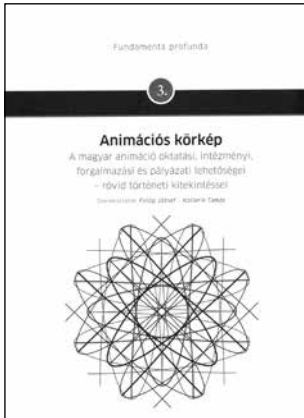
A polgári Magyarországon 1848–1944 között működött 1044 egyetemi tanár életrajzi adattára és életútleírása összeállításának grandiózus folyamata immár a harmadik kötetet eredményezte, amely tiszáninneri református egyházkerületi gyökerekkel rendelkező 19 személyt – köztük tizenegy akadémikust – mutat be. Nem pusztán egykori pataki diákokról van szó, hanem olyan későbbi professzorokról, akiknek származását, családi hátterét és neveltetési környezetét a pataki iskola (alapvetően egyházkerületi hatókörű) kisértés határozta meg. A Kollégium szerepe mindazonáltal meghatározó: az életrajzokból kiderül, hogy a nem itt diákoskodók felmenői között is rendre pataki diákok bukkannak fel. A társadalomtudományt nyolc jogász, két történész és egy esztéta, a természettudományt két-két orvos, geológus, illetve mérnök, valamint egy-egy botanikus és vegyész képviseli. A szovjetizált tudománypolitika 1945 után csak néhányukat tartott meg állásukban, a többiekre meghurcolás, eltávolítás várt – sajnos ők voltak többen.

Sárospatak erőterében. A tiszáninneri származású református egyetemi tanárok életrajzi adattára és életútleírása. Szerkesztette és írta: Kovács I. Gábor. Magyarországi egyetemi tanárok életrajzi adattára 1848–1944. III. kötet. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 356 o. ISBN 978-963-284-804-4

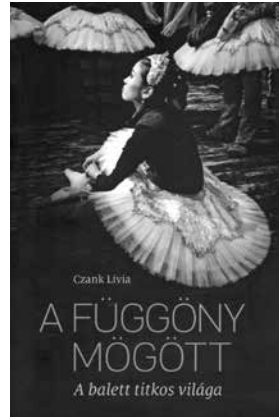
Az emberek többségének egyetlen életmű is elegendő. Van, akinek az is sok. De hogy kettő épüljön? Az állítás logikai értelmezésétől tekintünk el, mert a lényeg a tartalom és a szándék: a kötetben a 20. század utolsó harmadának egyik legjelentősebb színházcsinálójáról van szó, a szolnoki, majd a Nemzeti Színház főrendezőjéről, a Katona József Színház első, meghatározó igazgatójáról, az Új Színház alapító direktoráról. A könyvben e szakaszok rendezéspedagógiai esettanulmányokként jelennek meg, néhány meghatározó jelentőségű előadás rekonstrukciója révén. A második életmű ugyanis az oktatás. Az egykori Major Tamás-növendék maga is a Színház- és Filmművészeti Egyetem tanára lett, öt évig rektora is volt. 1976–1990 között három színészosztályban tanított, az utolsót vezette is. 1990–2015-ben négy színházrendező osztály végzett a kezei alatt. Ez utóbbiakból kerültek ki a mai színházi közélet meghatározó rendezői, mint Bagossy László, Hargitai Iván, Novák Eszter, Rusznyák Gábor, Schilling Árpád. A könyvben tanítványok idézik fel mestereik alakját és módszereit, kritikusok szólnak róla, és saját írásaival is jelen van.

A második életmű. Székely Gábor és a színházcsinálás iskolája. Szerkesztette: Jákfalvi Magdolna – Nánay István – Sipos Balázs. Balassi Kiadó – Arktisz Kiadó, Budapest, 2016. 400 o. ISBN 978-963-506-974-3

A magyar animáció nemzetközi elismertségét Hollywoodban George Pal, Angliában John Halas a 20. század közepén kellően megalapozta. A Pannónia Filmstúdió alkotói stábjának szakmai színvonalát Rofusz Ferenc 1980-as Oscar-díja fémjelezte (*A légy*). 2007-ben M. Tóth Géza *Maestroja* jutott el az Oscar-jelölésig. Azóta újabb és újabb tehetségek tűnnek fel, képzésükben a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem meghatározó szerepet játszik. A téma szakértői most arra vállalkoztak, hogy összefoglalják a hazai animációs filmművészet és -ipar legfontosabb ismérveit. A könyvben tizenöt szerző mutatja be az ágazat nemzetközi és magyarországi történetét, fejlődését és oktatását, az animációs filmszemléket, a forgalmazást, a televíziós kapcsolatokat, az internet hatását, a gyártástámogatási lehetőségeket, a koprodukciós formákat. A függelékben közölt adatok az utóbbi tíz év statisztikáin alapulnak, közte a hallgatói fesztiválsikerek és a nevesített állami támogatások. Végül a kecskeméti Animációs Filmszemle 1985–2015 közötti díjazottjai olvashatók.

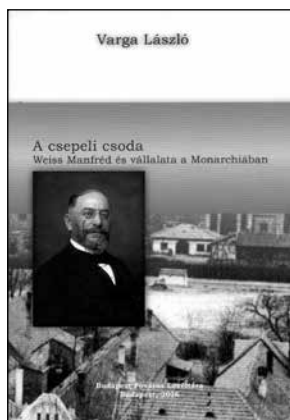
Animációs körkép. A magyar animáció oktatási, intézményi, forgalmazási és pályázati lehetőségei – rövid történeti kitekintéssel. Szerkesztette: Fülöp József – Kollarik Tamás. MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Budapest, 2017. 320 o. ISBN 978-615-5464-75-1

A klasszikus balettet mindig is egyfajta misztérium övezte, hiszen a szakma elsajátítása nem csupán egyedi képzést, de az átlagostól teljesen eltérő életformát igényel. Kész balerinaként született művészek nincsenek. A tehetség alapfeltétel, ám a szakmát meg kell tanulni. Ha valami, ez kiderül Czank Livia könyvéből. A szerző egyesíti a professzionális újságírói attitűdöt a táncosok iránti tisztelettel, s a téma iránti olyan fokú alázattal, amilyennel hősei közelítenek a színpadhoz. Úgy van jelen a művészek között, ahogyan bármely laikus néző lenne, ha beléphetne az Operaház kulisszái mögé. Könyvében a Magyar Nemzeti Balett 2016/17-es évadát követjük végig, nyolc különböző balett színpadra állításán át. Betekintést nyerünk az előadás megszületésének fázisaiba (koreográfia, szereposztás, betanítás, próbák, díszletek, jelmezek) és a társulat napi rutinjába (reggeli gyakorlat, esti előadás). A mondanivaló további bázisát a táncosok vallomásai jelentik, több mint ötven művész, köztük szólisták és tánckari tagok, a társulat tagjainak közel fele megnyilatkozik. Az összkép változatos, de minden a balettről szól. Olvassák el a könyvet, ha szeretik a táncot. Ha pedig esetleg nem szeretik, akkor annál inkább.

Czank Livia: A függöny mögött. A balett titkos világa. Corvina Kiadó, Budapest, 2017. 288 o. ISBN 978-963-13-6472-9

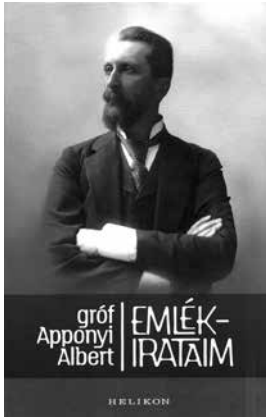
Melyik gyár volt a hazai nehézipar fellegvára az Osztrák-Magyar Monarchiában, majd a Horthy-, a Rákosi és a Kádár-rendszerben egyaránt? A válasz egyértelmű: Csepel. A Weiss Manfréd által alapított cég elnevezése többször megváltozott, de a funkciója nem: a királyi Magyarország meghatározó üzeme utóbb a szocialista nagyipar büszkeségévé vált, szinte „feudális” előjogokkal. A nemzetközi sikertörténet a 19. század második felében kezdődött. A dualizmus évtizedeiben törvények sora biztosította az adó- és vámkedvezményeket, a kamatbiztosítást, illetve az állami megrendelésekhez a hazai beszállítók elsőbbségét. Weiss Manfréd 25 éves korában, 1882-ben hozta létre az első hazai húskonzervgyárat (amely kapacitását tekintve hamarosan a Monarchia második legnagyobb ilyen üzeme lett), majd rátalált Csepelre: 1893-ban itt létesített tölténygyárat. A bécsi udvar a balkáni háborúk lázában égett, mindkét üzem a hadseregnek termelt. A termékszerkezet innentől kezdve szinte magától értetődően bővült. Nem soroljuk tovább a kulisszatitkokat, zárásul Tisza István első világháború végi szavait idézzük: „csak kettő vált be: fiaink hősiessége és Weiss Manfréd teljesítőképessége”.

Varga László: A csepeli csoda. Weiss Manfréd és vállalata a Monarchiában. Budapest Főváros Levéltára, Budapest, 2016. 370 o. ISBN 978-615-5635-01-4

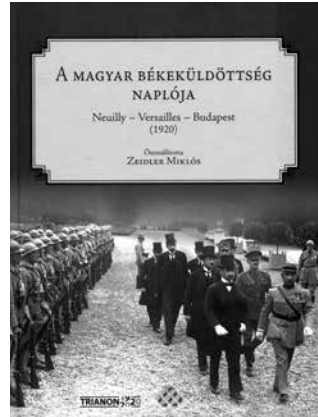
Az egykori Szovjetunió érdekszférája lényegesen túlnyúlt saját államhatárain. A II. világháború befejezésekor fennálló katonai erőviszonyok befolyási övezetté tették Európa keleti felét, amelyhez persze a nagyhatalmak jaltai megállapodására is szükség volt. A kommunista pártállam fokozatos kiépítése lényegében azonos elvek mentén zajlott, s a térség működését hamarosan gazdaságilag a KGST, katonailag a Varsói Szerződés szabályozta. A kétoldalú kapcsolatokban is szovjet dominancia érvényesült. Ennek szembevető, bár mostanáig kellően fel nem tárt szegmense volt a szovjet tanácsadók rendszere. A nemzetközi szakirodalom Mongólia húszas évekbeli szovjetizálását tekintti mintának, ennek tapasztalatait adaptálta Sztálin európai csatlósaira, országonként eltérő hangsúlyokkal. A szerző bemutatja a tanácsadói rendszer kelet-európai és hazai vetületeit, sorra véve a kommunista pártok belső „megtisztításában” (értsd: koncepciók, perek), az állambiztonsági szerveknél, a hadseregben, a hadiiparban, a gazdaságban, a közigazgatásban és a kulturális életben játszott szerepüket. A meglepő nem is a „szakértők” jelenléte, sokkal inkább hatásuk és kölcsönhatásaik igen széles köre.

Baráth Magdolna: A szovjet tényező. Szovjet tanácsadók Magyarországon. Gondolat Kiadó, Budapest, 2017. 254 o. ISBN 978-963-693-757-7

A politikai memoáírás etalonja Pulszky Ferenc Életem és korom című opusa, amely ma is élvezetes, olvasmányos és informatív mű, nemcsak a 19. század, hanem általában a magyar társadalomtörténet iránt érdeklődők számára. A mintát a 20. században többen is követték, közülük szintén alpművé váltak Bánffy Miklós és Apponyi Albert emlékiratai. Az előbbit a Helikon Kiadó 2013-ban jelentette meg új kiadásban, az utóbbi – 1922, illetve 1934 után – a közelmúltban látott napvilágot. A második rész első megjelenésekor Apponyi már közel járt a 90. életéhez, így a folytatás megírására nem maradt ideje, ami azért is sajnálatos, mert így csak az 1906-os koalíció megalakulásáig jutott el. Persze a 19. század utolsó harmadának részletes krónikája, amely számára a „huszonöt év ellenzékben” időszaka volt (1872-ben lett először képviselő), némi kárpótlást nyújt. A szerző a magyar történelem különleges alakja, életműve nemcsak hosszú politikai pályája miatt kuriózum. Biográfiája még várat magára, így csak őhozzá fordulhatunk, ha motivációit meg akarjuk ismerni. A kötet sajtó alá rendezői elsősorban Apponyi nemzeti elkötelezettségét, elhűségét, politikai ellenfelei iránti tiszteletét és értékközpontúságát ajánlják a mai olvasó figyelmébe.

Gróf Apponyi Albert: Emlékirataim. Helikon Kiadó, Budapest, 2016. 472 o. ISBN 978-963-227-671-7

A trianoni békeszerződés centenáriumaéhoz közeledve mind aktuálisabbá válik rá vonatkozó történelmi ismereteink újraelemzése és értékelése. Ehhez kínál páratlanul izgalmas forrást Zeidler Miklós kötete, amely az Apponyi Albert által vezetett magyar békedelegáció 1920. január 5. és június 4. közötti működését mutatja be, a küldöttség két változatban fennmaradt hivatalos naplója alapján. Az egyik verzió Csáky Istvánnak, Apponyi személyi titkárának munkája, amely 1939-ben és 1946-ban angolul már megjelent. A másik – magyar nyelvű – forrás Wettstein János, a delegáció főtitkárhelyettesének hagyatékából 2014-ben került elő. Ez egyrészt hitelesíti az angol szöveg állításait, másrészt lényeges kérdésekben túlmutat rajta, miközben vannak adatok, amelyek csak a Csáky-naplóban szerepelnek. A közzététel tipográfiai megoldása külön figyelmet érdemel. Az oldalpárokon bal felől a két napló jelenik meg, felül Wettstein, alul Csáky szövege, lehetővé téve egyazon nap párhuzamos megismerését. Jobb oldalon pedig a naplókat kiegészítő más források, ábrák és fotók kaptak helyet. Összesen közel száz dokumentum teszi teljessé a kötet tartalmát.

A magyar békeküldöttség naplója. Neuilly – Versailles – Budapest (1920). Összeállította: Zeidler Miklós. MTA BTK Történettudományi Intézet, Budapest, 2017. 312 o. ISBN 978-963-416-072-4

